

[Vztah státu a církve] [1999]

1. Vztah státu a církve (nebo států a církví) je v evropských tradicích něčím specifickým, co nemůže být na straně církví jen tak beze všeho rozšířeno na náboženské (eventuelně pseudonáboženské) společnosti vůbec. Jde o historické pozadí a zejména kořeny a týká se to spjatosti evropských tradic s křesťanstvím (bez křesťanství by nebyla možná evropská kultura, jak ji známe).

2. Důsledkem působení křesťanství, byť zdánlivě „nechtěným“, je odbožštění, odposvátnění světa, tedy mimo jiné také desakralizace státu a politiky. Vedlejším, ale stejně nutným důsledkem je odpolitizování církve (církví). (Političností se v tomto případě rozumí přímá účast na technické politice vzato v širším smyslu je ovšem politické vše, co se odehrává na půdě POLIS-obce, a v tomto druhém smyslu je ovšem veškerá činnost církví, náboženských společností, ale vůbec třeba kulturní činnost politickou záležitostí.)

3. Žijeme v Evropě, jsme Evropané, náš stát je evropský stát. Jako takový si náš stát musí svou evropskost připomínat. A tato evropskost je nemyslitelná bez křesťanství a jeho sekulárních důsledků. Proto musí být náš stát bytostně interesován, aby ona podvojnost církev – stát nebo stát – církev byla připomínána a v nějaké formě přímo institucionálně udržována. Stát tu potřebuje mít vedle sebe církve (církve) a musí na tom mít zájem, neboť bez toho by ztratil svou tradiční evropskost. Církve tu musí mít své specifické postavení (i kdyby to měly být už jenom nějaké skanzeny, nějaké uměle udržované „rezervace“, neboť není na státu, aby se o život či oživení církví přímo staral).

4. Evropskost našeho státu, jakož vůbec celé naše evropanství (které nemůže být redukováno ani na záležitost politické, natož jen ekonomické atd.) nejsou jenom a ani přednostně záležitostí minulosti a navazování na minulost, nýbrž zejména otázkou orientovanosti do budoucnosti. A v tomto smyslu musí být onen vztah státu k církvi jakožto ke skutečnosti, která v některých směrech bytostně přesahuje rámec státu a jeho kompetencí, reinterpretován vskutku novým způsobem. Musí být především opuštěna myšlenka všeobecné suverenity státu ve vztahu ke společnosti také v jiných směrech, než jak to chtěl a chce hospodářský liberalismus, zvláště však jinými způsoby a v jiném duchu.

5. Stát by měl – v zastoupení společnosti – pečovat o to, aby církve nebohatly, a to docela podobně, jako dohlíží na to, aby nebohatly nejrůznější jiné užitečné a nevýdělečné organizace. Nabývání majetku musí být u všech takových organizací, spolků apod. pod kontrolou v tom smyslu, aby se nestaly organizacemi výdělečnými. To by mělo být významné hledisko, neboť vydělení hospodářských aktivit z kompetence státu by mohlo církvím a náboženským společnostem umožnit posilovat svou ekonomickou moc místo posilování moci duchovní (myšlenové atd.) Církve a náboženské společnosti se buď z vnitřních důvodů nemohou anebo pod dozorem státu nesmí stát výdělečnými podniky.

Finanční zdroje musí být z vnitřních i vnějších důvodů u církví atd. průhledné: mohou to být příspěvky jednotlivců (ať při sbírkách nebo formou pravidelných příspěvků, eventuelně formou mimořádných, jednorázových příspěvků apod.), nebo příspěvky sponzorů (tam je třeba zejména vyžadovat průhlednost i veřejnou, nejenom vnitřní), eventuelně příspěvky státu jakožto správce veřejných financí (tam je průhlednost samozřejmým požadavkem).

Zvláštním problémem je, zda a nakolik má společnost (a tím stát) zájem na kvalifikaci duchovních, což souvisí s tím, zda má nějakou formou přispívat na jejich platy. Souvisí to rovněž s otázkou místa a funkce teologických fakult na univerzitách. Je třeba uvážit, že teologické fakulty jsou vlastně v jistém ohledu nejevropštějšími vysokými školami, neboť pečují o historickou paměť